

Въ XVIII в. българитѣ се намираха въ най-голѣмъ упадѣкъ — умственъ и националенъ: прости, безкнижни, тѣ не се и чувствуваха като българи, а като гърци и смѣтаха това за гордостъ: еленизмътъ придаваше единъ видъ благородство. Учение можеше да има само на грѣцки езикъ и се добиваше въ грѣцки училища. Въ Българско съществуваха само тѣй нареченитѣ *келии* (стаи при черкви и мѣнастири), въ които духовни лица събираха дѣца да ги обучатъ на български — на черковно четмо и писмо. Хилендарскиятъ мѣнастирь, възобновенъ въ началото на 18 в. отъ монаси българи, създаде и въздигна отца Паисия, като при това бѣ и главния разсадникъ на келийни учители изъ България. Хилендарскиятъ мѣнастирь се загрижилъ да си уреди метоси по бѣлг. земи, та да стои въ връзка съ населението, отъ което е черпѣлъ материални срѣдства. Въ тия метоси стояли хилендарски монаси, които изпървомъ се грижели само да събиратъ и изпращатъ поклонници на мѣнастиря, но послѣ разширили ролята си: почнали да проповѣдватъ на народа и да учатъ дѣцата на книга — въ тѣй нарѣченитѣ келии. Въ тия училища се даваше, обаче, само църковна грамотностъ. Азбуката се изучаваше по единъ примитивенъ и несъобразенъ начинъ: вмѣсто да се изговаря самия звукъ (а, б, в, г, и пр.), както е въ днешно врѣме, всѣка буква се е именувала съ особено име, което трѣбвало да се помни, напр. а се е именувало „азъ“, б — „буки“, в — „вѣди“ и пр. Слѣдъ такова изучаване на азбуката се започвало четенето на срички: ба=буки азъ = ба; ва=вѣди азъ = ва. Най-сетнѣ идвало четенето на думи, напр. думата „книга“ ще се прочете: како, нашъ, ижа, глаголъ, азъ = книга. Писането е ставало на тѣй нарѣчената *пинакида* — четворожълна дѣска съ дрѣжка, на която писаното или се е заличавало, или дѣската се е рендосвала. Часословътъ, псалтирьтъ сж се изучавали наизустъ. Писмениятъ